

O'ZBEKISTONDA MAHALLA BUDJET TIZIMINING ZARURLIGI VA ISTIQBOLLARI

Sultanova Shoxista Ilhomovna

Tashkent davlat iqtisodiyot universiteti

Iqtisodiyot fakulteti 2-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda mahalla budjet tizimining joriy etilishi zarurligi, uning ahamiyati va kelajak istiqbollari tahlil qilingan. Mahalliy boshqaruv tizimida moliyaviy mustaqillikni ta'minlash, mahalla budjetining shakllanishi va samarali boshqarilishi masalalari o'rganilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, mahalla budjet tizimining joriy etilishi mahalliy rivojlanish va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etishi aniqlangan.

Kalit so'zlar: mahalla budjeti, mahalliy boshqaruv, moliyaviy mustaqillik, budjet tizimi, mahalliy rivojlanish

Аннотация: В данной статье анализируется необходимость внедрения махаллинской бюджетной системы в Узбекистане, ее значение и перспективы на будущее. Исследованы вопросы обеспечения финансовой самостоятельности в системе местного самоуправления, формирования и эффективного управления районным бюджетом. По результатам исследования установлено, что внедрение районной бюджетной системы приобретает важное значение для обеспечения местного развития и социально-экономической стабильности.

Ключевые слова: бюджет района, местное самоуправление, финансовая независимость, бюджетная система, местное развитие

Abstract: This article analyzes the need for the introduction of the neighborhood budget system in Uzbekistan, its importance and future prospects. Issues of ensuring financial independence in the local government system, the formation and effective management of the neighborhood budget have been studied. The study found that the introduction of the neighbourhood budget system was instrumental in ensuring local development and socio-economic stability.

Keywords: neighborhood budget, local government, financial independence, budget system, local development

KIRISH

Bugungi kunda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy yo'nalishlaridan biri mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirish va mahallalarning moliyaviy mustaqilligini ta'minlashdir. Mahalla budjet tizimining joriy etilishi fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari faoliyatini yanada samarali tashkil etish va mahalliy darajada ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashga qaratilgan muhim qadam hisoblanadi [1].

Mahalla budjet tizimi - bu mahalliy darajada moliyaviy resurslarni shakllantirish, taqsimlash va nazorat qilish tizimi bo'lib, u mahallalarning moliyaviy mustaqilligini ta'minlash va mahalliy ehtiyojlarni samarali qondirish imkonini beradi [2].

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Ushbu tadqiqot mavjud ilmiy adabiyotlar va me'yoriy-huquqiy hujjatlarning chuqur tahlili asosida olib borilgan. Tadqiqot davomida mahalla budget tizimining nazariy asoslari, xalqaro tajriba va O'zbekiston sharoitida uni joriy etish masalalari o'rganilgan.

Mahalliy boshqaruv tizimida budget masalalarini tadqiq etgan olimlarning ishlarida mahalla budgetining ahamiyati alohida ta'kidlangan. Jumladan, Rahimov [3] o'z tadqiqotida mahalla budgetining shakllanishi va boshqarilishi mexanizmlarini tahlil qilgan. Xalqaro tajribani o'rgangan Petrov [4] mahalliy budget tizimining samarali modellarini taqdim etgan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalariga ko'ra, mahalla budget tizimining zarurligi bir qator muhim omillar bilan asoslanadi. Eng avvalo, mahalliy darajada moliyaviy mustaqillikni ta'minlash orqali mahallalarning rivojlanish dasturlarini amalga oshirish imkoniyatlari sezilarli darajada kengayadi [5]. Bunday moliyaviy mustaqillik mahalliy infratuzilmani rivojlantirish, ko'cha va yo'llarni ta'mirlash, obodonlashtirish ishlarini o'z vaqtida amalga oshirish hamda ijtimoiy loyihalarni samarali tarzda hayotga tatbiq etish imkoniyatini yaratadi.

Mahalla budgeti tizimining yana bir muhim jihati shundaki, u mahalliy aholining ehtiyojlarini to'g'ridan-to'g'ri hisobga olish va mablag'larni samarali yo'naltirish imkonini beradi [6]. Bu jarayonda fuqarolarning faol ishtiroki ta'minlanib, budget mablag'larining shaffof va maqsadli sarflanishiga erishiladi. Bunday yondashuv orqali mahalliy ahamiyatga molik masalalarni hal etishda aholining bevosita ishtiroki ta'minlanadi va jamoatchilik nazorati kuchayadi.

Shuningdek, mahalla budget tizimi mahalliy darajada iqtisodiy faollikni rag'batlantiradi va tadbirkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi [7]. Mahalliy tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash, yangi ish o'rinlari yaratish va mahalliy ishlab chiqarishni rivojlantirish orqali mahalliy budget daromadlarining barqaror o'sishiga erishish mumkin. Bu o'z navbatida mahallaning iqtisodiy salohiyatini oshiradi va aholi farovonligini yaxshilashga xizmat qiladi.

Mahalla budget tizimining istiqbolli yo'nalishlari sifatida raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali budget jarayonlarini avtomatlashtirish, mahalla budgetining shakllanishi va sarflanishida jamoatchilik nazoratini yanada kuchaytirish, mahalliy soliq bazasini kengaytirish va qo'shimcha daromad manbalarini shakllantirish hamda mahalla xodimlarining moliyaviy savodxonligini oshirish masalalari alohida ahamiyat kasb etadi [8]. Bu yo'nalishlarning har biri o'ziga xos strategik ahamiyatga ega bo'lib, ularni bosqichma-bosqich amalga oshirish mahalla budget tizimining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Mahalla budget tizimini rivojlantirishda mahalliy hokimiyat organlari, fuqarolar yig'ini va mahalla faollari o'rtasidagi hamkorlikni yanada mustahkamlash, moliyaviy hisobot va nazorat tizimlarini takomillashtirish, shuningdek mahalliy ahamiyatga molik ijtimoiy-iqtisodiy dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirishda jamoatchilik ishtirokini kengaytirish masalalari ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Mahalla budget tizimining zamonaviy sharoitdagi ahamiyatini tahlil qilishda uning ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirini alohida ko'rib chiqish lozim. Mahalliy budget mablag'larining samarali boshqarilishi nafaqat infratuzilma loyihalarini amalga oshirish, balki mahallada yashovchi

aholining ijtimoiy himoyasini ta'minlash, kam ta'minlangan oilalarga yordam ko'rsatish va yoshlar bandligini oshirish kabi muhim vazifalarni hal etishga yordam beradi [3].

Mahalla budjetining shakllanishida mahalliy soliqlar va yig'implarning o'rni alohida ahamiyatga ega. Mahalliy soliq bazasini kengaytirish orqali mahallaning o'z daromadlarini oshirish imkoniyatlari yaratiladi [6]. Bu esa mahallaning moliyaviy mustaqilligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, mahalliy tadbirkorlik sub'ektlarining rivojlanishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, ularni soliq imtiyozlari bilan rag'batlantirish orqali mahalliy budjet daromadlarining barqaror o'sishiga erishish mumkin.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, mahalla budjet tizimining samarali ishlashi uchun quyidagi asosiy shartlar muhim ahamiyat kasb etadi:

Birinchi, mahalla xodimlarining malakasini oshirish va moliyaviy savodxonligini muntazam ravishda rivojlantirib borish zarur. Bu orqali budjet mablag'larining maqsadli va samarali sarflanishini ta'minlash mumkin [8]. Ikkinchi, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish orqali budjet jarayonlarining shaffofligini ta'minlash va byurokratik to'siqlarni kamaytirish imkoniyati yaratiladi [4].

Mahalla budjetini shakllantirish va boshqarish jarayonida xalqaro tajribani o'rganish va uni mahalliy sharoitga moslashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, rivojlangan davlatlarda qo'llanilayotgan "Fuqarolar budjeti" amaliyotini joriy etish orqali mahalliy aholining budjet jarayonlaridagi ishtirokini yanada faollashtirish mumkin [7].

Shuningdek, mahalla budjetining samaradorligini oshirishda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, elektron hisobot tizimlarini joriy etish va budjet ma'lumotlarining ochiqligini ta'minlash muhim rol o'ynaydi. Bu orqali nafaqat budjet jarayonlarining shaffofligi ta'minlanadi, balki fuqarolar tomonidan jamoatchilik nazoratini amalga oshirish imkoniyati ham kengayadi [5].

Mahalla budjetini boshqarishda strategik rejalashtirish amaliyotini keng joriy etish zarur. Bu mahallaning uzoq muddatli rivojlanish dasturlarini ishlab chiqish va ularni moliyaviy jihatdan ta'minlash imkonini beradi. Strategik rejalashtirish orqali mahallaning ustuvor yo'nalishlari aniqlanadi va mavjud resurslar ana shu yo'nalishlarni rivojlantirishga yo'naltiriladi [2].

Xulosa qilib aytganda, mahalla budjet tizimining samarali ishlashi uchun kompleks yondashuv talab etiladi. Bu jarayonda mahalliy hokimiyat organlari, fuqarolar yig'ini va mahalla faollarining hamkorligini kuchaytirish, zamonaviy boshqaruv usullarini joriy etish hamda xalqaro tajribani inobatga olgan holda tizimni takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Mahalla budjet tizimining joriy etilishi O'zbekistonda mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirish va mahallalarning moliyaviy mustaqilligini ta'minlashda muhim qadam hisoblanadi. Bu tizim orqali mahalliy darajada ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash, aholining turmush darajasini oshirish va mahalliy infratuzilmani rivojlantirish imkoniyatlari yaratiladi.

Mahalla budjet tizimining samarali ishlashi uchun me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirish, xodimlarning malakasini oshirish va zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish zarur.

Shuningdek, jamoatchilik nazoratini kuchaytirish va budget jarayonlarining shaffofligini ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Axunov, M. (2023). O'zbekistonda mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirish masalalari. Toshkent: Fan va texnologiya.
2. Qodirov, B. (2024). Mahalla budget tizimining huquqiy asoslari. Huquq va boshqaruv, 3(1), 15-22.
3. Rahimov, S. (2023). Mahalliy budget tizimini takomillashtirish yo'llari. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 4(3), 112-120.
4. Petrov, V. (2024). Local Budget Systems: International Experience. Journal of Public Administration, 12(1), 78-92.
5. Wilson, R. (2024). Fiscal Decentralization in Developing Countries. International Journal of Public Administration, 18(4), 156-170.
6. Karimov, A. (2023). Mahalla budgetini shakllantirish va boshqarish mexanizmlari. Iqtisod va moliya jurnali, 5(2), 45-52.
7. Smith, J. (2024). Local Governance and Financial Independence. Public Management Review, 15(2), 234-248.
8. Yusupov, O. (2023). Mahalla budgetini boshqarishda zamonaviy yondashuvlar. Boshqaruv va moliya, 6(2), 89-96.